[2018] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 959

ਸੁਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

(2012 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1445-1446)

21 ਅਗਸਤ, 2018

[ਐਨ.ਵੀ. ਰਮਨਾ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾ ਗੌਡਰ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860: ਧਾਰਾ 302 r/w ਧਾਰਾ 34 - ਕਤਲ - ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ - ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦੁਸ਼ਮਣੀ - ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਘਟਨਾ - ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੀੜਤ-ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਚੋਣ ਏਜੰਟ ਸੀ - ਦੋਸ਼ੀ ਏ -1 ਅਤੇ ਏ -2, ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਮਰਥਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਸਨ - ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ, ਏ -3 ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ - ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਨੇ ਵਾਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਏ -1 ਤੋਂ ਏ -3 ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖਿਆ - ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਗਏ ਘਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਏ -1 ਅਤੇ ਏ -2 ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏ -1 ਅਤੇ ਏ -2 ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ - ਏ -2 ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪੈਦਲ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ, ਜੇਤੂ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜੋ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਲੱਗੀ - ਘਟਨਾ ਦੇ ਦਸ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ - ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ: ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਹੈ - ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜੇਤੂ

ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਬੇਟੇ 'ਤੇ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ - ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਕ ਸੁਧਾਰ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ - ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕਣ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ - ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਡੇ ਗਏ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ - ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

959

XXXXXX

ਗਵਾਹ: ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ – ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ - ਕਿਹਾ ਕੀ : ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ, ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਾਮਿਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਗਵਾਹੀ ਕਿਸੇ ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ੱਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਵਾਹ: ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗਵਾਹ ਸੀ - ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 – ਧਾਰਾ 302 r/w ਧਾਰਾ 34

ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ : 1. ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਤੱਥ ਲਿੰਕ ਆਖਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਸ ਨੂੰ 'ਚੇਨ ਲਿੰਕ ਥਿਊਰੀ' ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਿੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਕੇਸ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮਕਸਦ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤੱਥਾਂ/ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਮਕਸਦ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਬੇਟੇ 'ਤੇ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜੇ ਮਕਸਦ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਕ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਰਾਦਾ ਸਾਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 39, 40] [979-D-F, G; 980-C-D]

XXXXXX

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 2013 ਐਸ.ਸੀ. 1474: [2013] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 458;** ਹਨੂੰਮੰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1952 ਐਸ.ਸੀ. 343: [1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1091;** ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਗੇਨੂ ਮੋਹਿਤ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1973 ਐਸ.ਸੀ. 55;** ਅਨੰਤ ਚਿੰਤਾਮਨ ਲਾਗੂ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 500: [1960] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 460:** ਦੇਵਨੰਦਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਐਸ.ਸੀ. 801: [1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 570;** ਗੋਵਿੰਦਾ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 29;** ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 520;** ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1984 ਐਸ.ਸੀ. 1622: [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 88** - ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ

ਪੀਕੋਕ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ 13 ਸੀ.ਐਲ.ਆਰ. 619- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਗ੍ਰੰਥ **(ਭਾਗ I, ਚੌਥਾ ਸੰਸਕਰਣ, 1876) ਥਾਮਸ ਸਟਾਰਕੀ ਦੁਆਰਾ;** ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 **ਵਾਰਟਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਬੂਤ (1955)** ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ - **ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

2. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -13 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਕ ਸੁਧਾਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼ੱਕੀ

ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਆਪਸ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਪਤਨੀ ਇਛੁੱਕ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਗਵਾਹ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਪੈਰਾ 41, 42) [980-E-H; 981-A]

XXXXXX

3. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ, ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਾਮਿਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 4:00 ਵਜੇ ਬ੍ਰਿਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਬੱਸ ਸਵੇਰੇ 7:00 ਵਜੇ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਏ -3 ਨੇ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੰਦੂਕ ਲਹਿਰਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿਸਾਰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਵਿਖੇ ਪੀੜਤ-ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਹਿਸਾਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤੀ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਬੱਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਸਵੇਰੇ 7:00 ਵਜੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਦੀ ਆਮ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ। [ਪੈਰਾ 44, 45 [981-C-D, F-H]

ਸਤਬੀਰ ਬਨਾਮ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ **(1997) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 192: [1997] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(2004) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 253;** ਸ਼ੰਕਰਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ **(2004) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 632;** ਥੰਗਈਆ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ **(2005) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 650: [2004] 6 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 786** - ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਰੇ ਪੇਰੀਆਸਵਾਮੀ ਮੂਪਨ, **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1931 Mad. 177**-ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ

4. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਸ ਸਟਾਪ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਏ ਸੀ। ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਉਕਤ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਇਕ ਹੈ, ਜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਦੋਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।[ਪੈਰਾ 46, 47) [982-A, E-F]

ਹਰੀਚਰਨ ਕੁਰਮੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 1184: [1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 623** -ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ

XXXXXX

5. FSL ਰਿਪੋਰਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਏ -3 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 0.15 ਬੋਰ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਘਾਤਕ ਗਲਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਖੂਨ ਜਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. - 8 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ

ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤੱਥ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 48, 51) [982-H; 983-A-B; 984-D-E]

ਲਾਤੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 2018 ਐਸ.ਸੀ. 659: [2018] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 709** - ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[1960] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 460	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 33
[1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1091	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 35
[1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 570	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 36
ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 29	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 36
ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 520	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 37
[1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 88	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 38
[2013] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 458	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 38
ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1973 ਐਸ.ਸੀ. 55	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 40
[1997] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 44
(2004) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 253	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 44
(2004) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 632	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 44
[2004] 6 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 786	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 44
ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1931 Mad. 177	ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ	ਪੈਰਾ 47
[1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 623	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 47
[2018] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 709	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 51

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1445-1446

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 03.01.2012 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 157-ਡੀ.ਬੀ./2002 ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 273-ਡੀ.ਬੀ./2002 ਵਿੱਚ

ਨਾਲ

2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1458

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਰਿਸ਼ੀ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਰਜਤ ਕਪੂਰ, ਡਾ: ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਂ, ਸੀ. ਸੁਲੇਮਾਨ, ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ ਟਾਂਡੇਲੇ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਗੁਪਤਾ, ਕਮਲ ਮੋਹਨ ਗੁਪਤਾ, ਐਡਵ. ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਂ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਐਨ.ਵੀ. ਰਮਨਾ, ਜੇ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 2002 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 157-ਡੀ.ਬੀ., 2002 ਦੇ 273-ਡੀ.ਬੀ., 2002 ਦੇ 920-ਐਸ.ਬੀ., 2002 ਦੇ 751-ਡੀ.ਬੀ.ਏ. ਅਤੇ 2004 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੋਧ ਨੰਬਰ 907 ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਧਰਮਪਾਲ ਅਤੇ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੱਥ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ।

2. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਤੱਥ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 15.12.1994 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਾਵਾਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਸਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੋਣ ਏਜੰਟ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ 11 ਵਜੇ ਦੋਵਾਂ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਤ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ (ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ) ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਮਹਾ ਸਿੰਘ (ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਰਿਆ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਅਤੇ 34 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ '**ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.**' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ, 1959 ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਅਤੇ 27 ਤਹਿਤ 1994 ਦੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 733 ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

3. ਬਾਅਦ ਵਿਚ 15 ਅਤੇ 16 ਦਸੰਬਰ 1994 ਦੀ ਦਰਮਿਆਨੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਧਰਮਪਾਲ ਉਰਫ ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ (ਦੋਸ਼ੀ **ਏ-1**) ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ **ਏ-2**) ਦੋਵੇਂ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਘਰ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਆਏ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਫਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਉਹ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨਾਲ ਹਿਸਾਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੁਰੇਸ਼ (ਦੋਸ਼ੀ **ਏ -3**) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

4. ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮਾਹੀ ਰਾਮ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14**) 16.12.1994 (ਸਵੇਰੇ) ਸਵੇਰੇ 4:00 ਵਜੇ ਬੋਰਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ, ਹਿਸਾਰ ਨੇੜੇ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਏ -1, ਏ -2, ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਅਤੇ ਏ -3 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ

ਖਾਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

5. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2 ਨੇ ਜ਼ਖਮੀ ਚੰਦਰ ਭੰਟੋ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਸਿਟੀ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਹਿਸਾਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਏ-3 ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੇ 16.12.1994 ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ 20 ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।

6. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ, ਧਰਮ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ (ਸਰਪੰਚ) ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਹਿਸਾਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 736/1994, ਮਿਤੀ 16.12.1994 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ

7. ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ 16.12.1994 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ 4.30 ਵਜੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਏ-2 ਅਤੇ ਏ-1 ਪੈਦਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਾਵਾਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਜੀਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਨੇ ਲਲਕਾਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਰਮਪਾਲ ਅਤੇ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਜੀਪ ਤੋਂ ਉਤਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ, ਜੋ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ, ਨੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚੇ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2 ਨੇ ਚੰਦਰ ਭੰਟੋ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਸਿਟੀ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।

8. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆਈ.ਓ. ਭੀਮ ਸਿੰਘ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15**) ਨੇ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। A-2 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਦੇ

ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

XXXXXX

9. 25.12.1994 ਨੂੰ, ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ [**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16**] ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16**) ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਜਵਾਬੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ, ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ [**ਏ-3**] ਨੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਸਥਿਤ ਘਰ ਚੰਦਰ ਭਾਨਿਨ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-3 ਬੰਦੂਕ ਲੈ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2 ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ, ਧਰਮਬੀਰ ਅਤੇ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਖਿਲਾਫ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਝੂਠੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ।

10. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਖੁਰਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਬੰਦੂਕ, ਕਾਰਤੂਸ, ਪੈਲੇਟ, ਕੁਝ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਐਸ.ਆਈ ਭੀਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਐਸ. ਸਦਰ, ਹਿਸਾਰ ਨੇ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ [ਏ-4] ਅਤੇ ਏ-3 ਵਿਰੁੱਧ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25, 30, 54 ਅਤੇ 59, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਨੰਬਰ 743 [Ex. PZ/1] ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

11. ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1, ਏ-2 ਅਤੇ ਏ-3 ਵਿਰੁੱਧ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ 10.10.1995 ਨੂੰ (1995 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 76-1-0802 ਵਿੱਚ (1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 60 ਵਿੱਚ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 22)। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 743 ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਏ-3 ਅਤੇ ਲਛਮਣ (ਏ-4) 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ 19.09.1999 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਕੇਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 60 ਵਿੱਚ 17 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ 4 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 315 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ **'ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.'** ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

12. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 22 ਵਿੱਚ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 60 ਵਿੱਚ 12.02.2002 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੈ-

XXXXXX

ਦੋਸ਼ੀ	ਚਾਰਜ	ਸਜ਼ਾ
ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ [A-2]	ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.	ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ 5,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ। ਡਿਫਾਲਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, 6

		ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ
ਸੁਰੇਸ਼ [A-3]	[1] ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ[2] ਧਾਰਾ 25 ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ	[1] ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ RI ਅਤੇ 1000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ 5,000. ਡਿਫਾਲਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ [2] 1 ਸਾਲ ਲਈ RI ਅਤੇ 500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ, ਡਿਫਾਲਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, 15 ਦਿਨ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਚੱਲਣਗੀਆਂ।
ਲਛਮਣ [A-4]	ਧਾਰਾ 30, ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ	1,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ। ਡਿਫਾਲਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, 15 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1 ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ।

a) ਮਕਸਦ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਧੜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਰਪੰਚ ਧਰਮਪਾਲ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

b) ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਝੂਠੀ ਕਹਾਣੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ, ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਵਿਰੁੱਧ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਰਮਪਾਲ, ਉਮੇਦ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

c) ਧਰਮਪਾਲ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਦਾ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮਕਸਦ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ।

d) ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਏ -1 ਅਤੇ ਏ -2 ਦੁਆਰਾ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੀ.

e) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14, ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮਾਹੀ ਰਾਮ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14) ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੁਰੇਸ਼ ਕੋਲ ਇੱਕ ਬੈਰਲ ਬੰਦੂਕ ਸੀ।

XXXXXX

f) ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ A-2 ਦਾ ਬਿਆਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

g) ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16**) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ 25.12.1994 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ।

h) ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ।

i) FSL ਰਿਪੋਰਟ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਰਲੀ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸਨ।

j) ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਖੂਨ ਵਗਣ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ।

13. ਜਾਂਚ ਅਥਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦੋਸ਼ੀ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਏ-2 ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 736 ਮਿਤੀ 16.12.1994 ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ-2 ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ।

14. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ, ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ 25.01.1997 ਨੂੰ (1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 95-1 (1997 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਵਿੱਚ] ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 34 ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 05.03.1997 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ।

15. 1997 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਿਤੀ 12.02.2002 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ-

a) ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੋਸ਼ੀ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

b) ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ 15.12.1994 -16.12.1994 ਨੂੰ ਆਏ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਪੰਚ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. -1 (ਕਮਲਾ) ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

(c) ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਨੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ 1-1/2 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. - 5 ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

d) ਡੀਡਬਲਯੂ-2 ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 16.12.1994 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 4:30 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਵਾਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੈਰਲ ਬੰਦੂਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

e) ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 6:30 ਵਜੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੁਬਾਰਾ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4/ਏ-2**) ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-5/ਏ-1**) ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਹਸਪਤਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਏ।

f) ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਦੁਬਾਰਾ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਕਿ ਤਿੰਨ ਪਹੀਆ ਵਾਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।

g) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 5-ਧਰਮ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 (ਸ਼ੋਬਤ ਸਿੰਘ [**ਏ-2**]) ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਗਏ।

h) ਇਹ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਦੁਬਾਰਾ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਵਾਹਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਵਾਹਨ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 1-1/2 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

i) ਇਹ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. -3 (ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

j) ਇਹ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੰਦੂਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸੁਰੇਸ਼ [**ਏ -3**] ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ FSL ਰਿਪੋਰਟ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਉਸ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸਨ।

k) ਇਸ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

XXXXXX

16. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 60 ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ-2, ਏ-3 ਅਤੇ ਏ-4 ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 273-ਬੀ 157-ਡੀਬੀ, 920-ਐਸਬੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਨੇ 1997 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਵਿਚ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ,

ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ 2002 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 751-ਡੀਬੀਏ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ 03.01.2012 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਅਤੇ ਏ-3 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਮ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

17. ਕਮਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ-

a) ਦੋਸ਼ੀ A-2 ਅਤੇ A-1 ਨੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 16.12.1994 ਨੂੰ ਚੰਦਰ ਭੰਨਤ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ।

b) ਆਈ.ਓ. ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ-3 ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿੰਗਲ ਬੈਰਲ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

(c) ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

d) ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਲੇਟਾਂ, ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਕੋਠੇ (ਕਮਰੇ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਗਿਰੋਹ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

e) ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਮਕਸਦ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ (ਸਰਪੰਚ) ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

f) ਪਤਨੀ-ਕਮਲਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 14 (ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਸਬੂਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ੀ

ਨੂੰ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਸਵੇਰ ਸੁਰੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ।

g) ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 16) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16 ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

XXXXXX

h) ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

i) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਰਤੀ ਗਈ ਬੰਦੂਕ ਇੱਕ ਲਾਇਸੰਸਸ਼ੁਦਾ ਬੰਦੂਕ ਸੀ ਜੋ ਏ -3 ਦੇ ਪਿਤਾ ਲਛਮਣ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬੇਟੇ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ।

18. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-2 ਅਤੇ ਏ-3 ਨੇ 1995 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰਾਂ 1445-1446 ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 2012 ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 22 ਵਿੱਚ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 60 ਵਿੱਚ 2012 ਦੇ ਵਿਸੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 2868-2869 ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਸ਼ੀ ਏ -2 ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕਿ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1458 (2012 ਦਾ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. ਅਪਰਾਧਿਕ ਨੰਬਰ 2926 ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਈ) ਹੈ। 1997 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 97 ਵਿੱਚ 1997 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਵਿੱਚ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ, ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

19. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:

a) ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ, ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

b) ਜਦੋਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -13 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ -1 ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਏ -2 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਸੀ।

c) ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਤਰਕਹੀਣ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ 4:00 ਵਜੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਵਾਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਕਰਾਸ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 3/2 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਬੱਸ ਸਵੇਰੇ 7:30 ਵਜੇ ਰਵਾਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

d) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -13 ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉਕਤ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦੂਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16 ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 16 ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

XXXXXX

e) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 25.12.94 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਥਿਤ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

f) ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 18.12.94 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 16 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 25.12.94 ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

g) ਇਹ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਤ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ ਜੋ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ।

h) ਇਹ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੰਦੂਕ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਰੇਸ਼ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਬੰਦੂਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਉਸ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

i) ਇਹ ਕਿ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਚੋਣ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

j) ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਂਚ ।O ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਮਿਲੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ,

ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 18.12.1994 ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਓ. ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

20. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਡਾਕਟਰ ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਂ ਨੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕੱਟੜ ਅਪਰਾਧੀ ਸਨ, ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਣਗੇ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਬਰਾਮਦਗੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1 ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ 24 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਸੀ।

XXXXXX

21. ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1445-1446 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1458 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।

22. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -1 (ਡਾਕਟਰ ਬਿਸ਼ਨੋਈ) SMO ਜਨਰਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਟੋਹਾਣਾ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੱਟ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਾਰੇ, ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ-

1/3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1/3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਗੋਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਡਾਕਾਰ ਆਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਤੰਦ ਅਤੇ ਪੈਲਵਿਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਜੰਘਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ (50) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜ਼ਖ਼ਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਲਟੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਨਾਲ ਝੁਲਸੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਟੈਟੂ ਬਣਾਉਣਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ. . . ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਆਂਤੜੀ ਅਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪੈਲਵਿਕ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢਾਂਚੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪੇਟ ਦੀ ਗੁਫਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦੀ ਮੌਤ ਖੂਨ ਵਗਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਸਦਮਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ।

23. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -2 (ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੈੱਡ ਹੈੱਡ ਟਿਕਟ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2 ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਅਰਧ-ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।

24. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13 - ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ 15.12.1994 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਾਵਾਸਵਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੋਣ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੋਣ ਏਜੰਟ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। 15-16 ਦੀ ਦਰਮਿਆਨੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2 ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਸਾਰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਬੇਗ ਰਾਜ ਵਾਸੀ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਧਰਮਪਾਲ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਬਹਾਨੇ ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ (ਏ -1, ਏ -2 ਅਤੇ ਏ -3) ਅਤੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਹਿਸਾਰ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ ਸਨ।

XXXXXX

25. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ-

ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਧਰਮਾ ਅਤੇ ਸੋਭਾਤ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਧਰਮਾ ਅਤੇ ਸੋਭਾਤ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਰਮਪਾਲ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਰਾ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣਗੇ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -13 ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

26. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 (ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮਾਹੀ ਰਾਮ) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਾਵਾਸਵਾਸ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। 15.12.1994 ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਬੀਜ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ, ਲਗਭਗ 4 ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਿਸਾਰ ਦੀ ਬੋਰਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਾਵਾਸਵਾਸ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਬੱਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹਿਸਾਰ ਸਿਟੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਇਕ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੁਕਿਆ। ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਸਵਾਰਾਂ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1, ਏ-2, ਏ-3 ਅਤੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-3 ਨੇ ਆਪਣੇ

ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਕ ਬੈਰਲ ਬੰਦੂਕ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਵਾਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਟੋ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

27. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15- ਭੀਮ ਸਿੰਘ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ-2 ਨੇ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਬੀਰ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ, ਉਸਨੂੰ ਜੀਪ ਦੇ ਟਾਇਰ ਦੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕੜੀ ਹਨ ਕਿ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਕੇਸ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13-ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ 16.12.1994 ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ-2 ਅਤੇ ਏ-1 ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਚੰਦਰਭਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਫਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

28. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ (**ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14**) 16.12.1994 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 4:00 ਵਜੇ ਬੋਰਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਹਿਸਾਰ ਵਿਖੇ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ -

1, ਏ -2, ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਅਤੇ ਏ -3 ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਏ -3 ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੈਰਲ ਬੰਦੂਕ ਫੜੀ ਹੋਈ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

29. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -15 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 25.12.1994 ਨੂੰ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16, ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਨੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 16) ਥਾਣੇ ਤੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਦਕਿ ਦੁਬਾਰਾ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮੁਲਜ਼ਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16) ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਅਤੇ ਖੁਰਲੀ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕ, ਕਾਰਤੂਸ, ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

30. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16 (ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 25.12.1994 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਾਵਾਸਵਾਸ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1, ਏ-2 ਅਤੇ ਏ-3 ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੁਰਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇ ਕੇ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਚਿਤ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗੇ।

XXXXXX

31. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -17, ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਪੰਚ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 25.12.1994 ਨੂੰ ਉਹ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਦੇ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਸੰਤ ਲਾਲ ਨਾਲ ਥਾਣੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਆਈ.ਓ. ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-3 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਬੰਦੂਕ ਵੀ ਦਿਖਾ ਸਕਣਗੇ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਸੰਤ ਲਾਲ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬਰਾਮਦਗੀਆਂ ਦੇ ਗਵਾਹ ਸਨ।

32. ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ **ਹੈ। ਥਾਮਸ ਸਟਾਰਕੀ, ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਗ੍ਰੰਥ (ਭਾਗ 1, 4ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, 1876)** ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ-

"ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮਕਸਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਰਪਸ ਡੈਲਿਕਟੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ

'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।"

ਸਰ ਫਿਟਜ਼ ਜੇਮਜ਼ ਸਟੀਫਨ ਨੇ **ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872** ਦੇ ਵਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਉਹ ਤੱਥ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਵਿਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਸੰਭਵ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਮ ਕੋਰਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।

XXXXXX

ਵਾਰਟਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਬੂਤ (1955) -

"ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਮਕਸਦ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲਿਟੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਢੁਕਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

33. **ਪੀਕੋਕ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ**, 13 ਸੀ.ਐਲ.ਆਰ. 619 ਨੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ-

ਕੀ ਤੱਥ, ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਉਹ ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਇੰਨਾ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੱਥ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਜੋਂ ਜਿਊਰੀ ਤੋਂ ਰੋਕੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਨੁਮਾਨ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਊਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕੀ ਅਨੁਮਾਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

34. **ਅਨੰਤ ਚਿੰਤਾਮਨ ਲਾਗੂ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 500 ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ-

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨੈੱਟਵਰਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

35. ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ 'ਕੰਪਲੀਟ ਚੇਨ ਲਿੰਕ ਥਿਊਰੀ' ਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। **ਹਨੁੰਮੰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1952 ਐਸ.ਸੀ. 343 [ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ **ਹਨੁੰਮੰਤ ਕੇਸ** ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ-

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਸਥਿਤੀਗਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ

ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੁਬਾਰਾ, ਹਾਲਾਤ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

XXXXXX

36. ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਪਰੋਕਤ ਟੈਸਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ **ਦੇਵਨੰਦਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਐਸ.ਸੀ. 801, **ਗੋਵਿੰਦਾ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 29 ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

37**. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 520 ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਹਨੁੰਮੰਤ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ:

ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਸਥਿਤੀਗਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ, ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ। **ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਿੱਟੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ।**

ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਆਮ ਟੈਸਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 'ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਲਿਆਂਦੀ।

38. **ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1984 ਐਸ.ਸੀ. 1622 ਇਸ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ-

(1) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ 'ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ' ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ 'ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ'।

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਿਵਾਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਦੇ,

XXXXXX

(3) ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ,

(4) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(5) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਇੰਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਿੱਟੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸਥਿਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪੰਚਸ਼ੀਲ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (**ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 2013 ਐਸ.ਸੀ. 1474 ਦੇਖੋ)। ਉਮੀਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕੇਸ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਇਕੋ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕੇਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

39. ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ ਉਹ ਤੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਤੱਥ ਲਿੰਕ ਆਖਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਸ ਨੂੰ ਚੇਨ ਲਿੰਕ ਥਿਊਰੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਿੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਕੇਸ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ **ਹਨੂੰਮੰਤ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੇਨ ਲਿੰਕ ਥਿਊਰੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਇੱਥੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

40. ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪਹਿਲੂਆਂ ਅਤੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਸਥਿਤੀਗਤ

ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। **ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਗੇਨੂ ਮੋਹਿਤ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ**, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1973 ਐਸ.ਸੀ. 55 ਵਿੱਚ -

XXXXXX

"ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਕਸਦ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ 'ਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਕਸਦ ਬਾਰੇ ਸਬੂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੜੀ ਬਣਨਗੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਕਸਦ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।"

ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਕਸਦ ਤੱਥ/ਹਾਲਾਤ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ 'ਤੇ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜੇ ਮਕਸਦ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ (ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮਰਥਕ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

41. ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -13 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਆਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਕ ਸੁਧਾਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

42. ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

XXXXXX

43. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 (ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਹਿਸਾਰ ਵਿਖੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ

ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

44. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ, ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਾਮਿਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਵਾਜਬ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ, ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ **(ਸਤਬੀਰ ਬਨਾਮ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ,** 1997 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 192; **ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ,** (2004) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 253] ਦੇਖੋ। ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ੱਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (**ਸ਼ੰਕਰ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ,** (2004)10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 632 ਦੇਖੋ)। ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਕੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸਨੇ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। [**ਥੰਗਈਆ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ,** (2005)9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 650 ਦੇਖੋ]

45. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14) ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 4:00 ਵਜੇ ਬ੍ਰਿਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿੰਡ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਬੱਸ ਸਵੇਰੇ 7:00 ਵਜੇ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਏ -3 ਨੇ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੰਦੂਕ ਲਹਿਰਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਹਿਸਾਰ 'ਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਹਿਸਾਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤੀ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਸਵੇਰੇ

4 ਵਜੇ ਬੱਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਸਵੇਰੇ 7:00 ਵਜੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -14 ਦੀ ਆਮ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ।

XXXXXX

46. ਹੁਣ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16) ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ 25.12.1993 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਬੱਸ ਸਟਾਪ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਣ-ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ੱਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ-

a. ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16) ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਥਾਣੇ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ।

b. ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਲਿਜਾਣਾ।

(c) ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਈ.ਓ. ਭੀਮ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15) ਨੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16) ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(d) ਇਹ ਕਿ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16) ਦੇ ਕੋਈ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

47. ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -16) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕਥਿਤ ਕਬੂਲਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਰੇਪੇਰੀਆਸਵਾਮੀ ਮੂਪਨ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1931 Mad. 177 ਵਿੱਚ, ਰੀਲੀ ਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਜਿੱਥੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ, ਜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਧੂ ਕਾਰਨ ਵਜੋਂ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ"। ਇਸ ਲਈ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਉਪਰੋਕਤ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਇਕ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਦੋਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। [**ਹਰੀਚਰਨ ਕੁਰਮੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 1184 ਦੇਖੋ]। ਕਿਉਂਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

48. ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਏ-3 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ FSL ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ-ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ। FSL ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਏ -3 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 0.15 ਬੋਰ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਘਾਤਕ ਗਲਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਖੂਨ ਜਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -8 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

XXXXXX

49. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਆਖਰੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਕਿਉਂ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

50. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

1.) 15.12.1994 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਚੋਣ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਸਨ।

2.) ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਚੋਣ ਏਜੰਟ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਮਰਥਕ ਵੀ ਸੀ।

3.) ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੋ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਦਰਿਆ 'ਤੇ ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਬੇਗ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

4.) ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।

5. ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ (ਏ-2) ਧਰਮਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ (ਏ-1) ਅਤੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ 15-16 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ।

6.) ਹਿਸਾਰ ਨੇੜੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। [ਸ਼ੱਕੀ ਸੱਚਾਈ ਦਾ]

7.) ਜ਼ਖਮੀ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ [ਏ -1] ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ [ਏ -2] ਦੁਆਰਾ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ

8.) ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ 'ਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਮਿਲੇ ਸਨ।

XXXXXX

9.) ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਘਰ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

10.) 25.12.1994 ਨੂੰ ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

51. ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਅਧੂਰੇ ਜਾਂ ਨਾਕਾਫੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। **ਲਾਤੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ,** ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 2018 ਐਸ.ਸੀ. 659 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਸਿਧਾਂਤਕ

ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਇੱਕ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਣਨ ਵਿੱਚ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤੱਥ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

52. ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਣਸੁਲਝੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਘਾਟ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

53. ਹੁਣ ਬੇਗ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਧਰਮਬੀਰ ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮਪਾਲ (ਸਰਪੰਚ) ਵਿਰੁੱਧ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1458 (1997 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 97 ਵਿੱਚ 1997 ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 (ਡਾਕਟਰ ਆਰ.ਐਸ. ਬਿਸ਼ਨੋਈ), ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -2 (ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ), ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -3 (ਏ.ਐਸ.ਆਈ.-ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ), ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 (ਸੋਭਾਤ ਸਿੰਘ [ਏ -1]) ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -5 (ਧਰਮ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ [ਏ -2]) ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਦਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਨੇ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. -1 (ਕਮਲਾ), ਡੀਡਬਲਯੂ -2

(ਉਮੇਦ ਸਿੰਘ), ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. -3 (ਜ਼ੀਲੇ ਸਿੰਘ), ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 (ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. -5 ਭੀਮ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ।

XXXXXX

54. ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਆਦਮੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ', ਜੋ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ।

55. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰਾਂ 1445-1446, ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 22 ਵਿੱਚ 1995 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 60 ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1458 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਨਾ ਪਈ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi